

Sygn. akt I ACa 237/19

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 listopada 2019 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący – Sędzia: Dorota Ochalska - Gola

Sędziowie: Małgorzata Dzięciołowska (spr.)

Jarosław Pawlak

Protokolant: st. sekr. sąd. Żaneta Maciąg

po rozpoznaniu w dniu 7 listopada 2019 r. w Łodzi na rozprawie

sprawy z powództwa T. K. i K. K.

przeciwko (...) Spółce Akcyjnej z siedzibą w L.

o wynagrodzenie za bezumowne korzystanie

na skutek apelacji strony powodowej

od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi

z dnia 30 listopada 2018 r. sygn. akt I C 1404/16

1. oddala apelację;

2. zasądza od T. K. i K. K. solidarnie na rzecz (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w L. kwotę 4.050 (cztery tysiące pięćdziesiąt) zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 30 listopada 2018 r. Sąd Okręgowy w Łodzi oddalił powództwo o zasądzenie solidarnie na rzecz powodów od (...) SA w L. kwoty 150.000 złotych wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia wytoczenia powództwa do dnia zapłaty tytułem wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z nieruchomości powodów - w części zajętej przez słupy energetyczne i w części, nad którą przebiega linia energetyczna i nie obciążył powodów kosztami zastępstwa procesowego strony pozwanej (k 217).

Sąd pierwszej instancji stwierdził, że w okolicznościach niniejszej sprawy bezsporne było, że poprzednik prawny pozwanego zakładu energetycznego wszedł w posiadanie nieruchomości powodów w zakresie obu linii na podstawie ówczesnie obowiązujących przepisów. Na nieruchomości powodów istnieją trwałe i widoczne urządzenia w rozumieniu art. 292 kc, a mianowicie jeden słup oraz przewieszone linie energetyczne, których przebiegu nie zmieniano od czasu wybudowania obu linii. Pozwane przedsiębiorstwo i jego poprzednicy prawni podejmowali czynności związane z właściwym utrzymaniem urządzeń, a inwestycja zrealizowana została przez poprzednika prawnego pozwanego na podstawie decyzji administracyjnych opartych na przepisach obowiązującego prawa. Inwestor działał zatem w przekonaniu, że dysponuje takimi dokumentami, które potwierdzają jego prawo do wejścia na teren nieruchomości celem posadowienia urządzeń, jak też celem ich konserwacji i zachowania we właściwym

stanie. Z uwagi na upływ czasu i częste reorganizacje nie zachowały się wszystkie dokumenty dotyczące postępowania, co do nieruchomości objętej pozwem. Przedłożono do akt jedynie kartę obiektu inwentarzowego dotyczącą linii wysokiego napięcia, decyzję z 1986 r. o wydaniu pozwolenia na budowę linii średniego napięcia oraz protokół ze sprawdzenia zgłoszonych do przyłączenia do sieci urządzeń linii 15 kV, które to dokumenty potwierdzają fakt przeprowadzenia inwestycji na podstawie obowiązujących ówczesnie przepisów. Nie przedstawiono jednocześnie żadnego aktu administracyjnego, z którego te uprawnienia by wynikały.

Sąd okręgowy przyjął w stanie faktycznym, że poprzednik prawny pozwanego działał w przekonaniu, że na podstawie zgromadzonej dokumentacji ma prawo zarówno do posadowienia na nieruchomości linii wraz ze słupami, jak również do przesyłu energii elektrycznej oraz dokonywania okresowych jej przeglądów, a to świadczy, że pozostawał w dobrej wierze. Nie udało się uzyskać pełnej dokumentacji określającej podstawy prawne wykorzystania nieruchomości powodów przez przedsiębiorstwo przesyłowe, tym niemniej podstawę wkroczenia przez stronę pozwaną w posiadanie poprzedników prawnych powodów i ich samych stanowiły przepisy ustaw omówione w uzasadnieniu wydanego orzeczenia. Na ich podstawie i wiedzy stron o istniejącym stanie nieruchomości sąd pierwszej instancji uznał istnienie dobrej wiary strony pozwanej. Podniesiony przez stronę pozwaną zarzut zasiedzenia służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu na podstawie art. 292 kc w zw. z art. 172 kc uznał w realiach sprawy za zasadny. Ustanowienie służebności przesyłu następuje na rzecz przedsiębiorcy, a jej nabycie w drodze zasiedzenia następuje przez przedsiębiorcę, a nie na rzecz właściciela nieruchomości władnącej lub przez takiego właściciela. Przy czym, zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego, dopuszczalne jest ustalenie faktu nabycia prawa przez zasiedzenie w innej sprawie niż w postępowaniu o zasiedzenie. W ocenie sądu pierwszej instancji w sprawie należało przyjąć, że bieg terminu zasiedzenia mógł rozpocząć się dla poprzednika prawnego strony pozwanej najwcześniej w dniu 1 lutego 1989 roku (na co wskazywali również powodowie), zatem termin zasiedzenia upłynął w dniu 1 lutego 2009 roku, z uwagi na przyjęcie dobrej wiary posiadacza. Z uwagi na tę okoliczność oddalił powództwo w całości.

Sąd okręgowy wskazał jednocześnie, że omówione przepisy regulują problematykę odszkodowawczą w odniesieniu do wszelkich strat związanych ze zgodnym z prawem założeniem i przeprowadzeniem przewodów i urządzeń na czyjejs nieruchomości. W związku z wydaniem decyzji w trybie art. 35 ustawy z dnia 12 marca 1958 r. o zasadach i trybie wywłaszczania nieruchomości i art. 75 ustawy z dnia 29 kwietnia 1985 r. o gospodarce gruntami i wywłaszczeniu nieruchomości ograniczających prawo własności nieruchomości (a zatem mającej charakter wywłaszczeniowy) powodom przysługiwało odszkodowanie przewidziane pierwotnie w obu tych ustawach (obecnie w art. 128 ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami). Dochodzenie go nie jest jednak sprawą cywilną w rozumieniu art. 1 kpc i nie podlega rozpatrzeniu na drodze sądowej (k 218 do 226 odwr.).

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi złożyli powodowie. Zaskarżyli go w całości w oparciu o zarzuty:

- naruszenia prawa materialnego: art 172 § 1 i 2 kc w zw. z art. 176 § 1 kc i art. 348 kc, art. 291 kc w zw. z 224 § 2 kc w zw. z art. 225 kc i art. 230 kc poprzez ich niewłaściwą wykładnię, tj. przyjęcie, że dobrą wiarę w posiadaniu służebności zapewnia wydanie decyzji administracyjnej na budowę słupów energetycznych, bez wymaganej zgody właścicieli nieruchomości mimo, iż z wykładni w/w przepisów wynika bezsprzecznie, że przez dobrą wiarę należy uznać wyłącznie posiadanie zgody właścicieli na wybudowanie słupów energetycznych albowiem decyzja administracyjna nie zastępuje zgody właścicieli oraz pozwany przez cały okres ich posadowienia nie powziął żadnych kroków prawnych mających na celu uporządkowanie stan prawnego związanego z wybudowanymi słupami,
- błędu w ustaleniach faktycznych polegającego na uznaniu wbrew wyraźnym w tym zakresie dowodom zgromadzonym w postępowaniu, że pozwany zasiedział służebność przesyłu poprzez przyjęcie dobrej wiary pozwanego, w sytuacji, gdy uczestnik dokonał budowy słupów energetycznych na działce powodów bez ich zgody, podczas gdy z zgromadzonego materiału dowodowego wynika że pozwany nie posiadał zgody właścicieli nieruchomości na wybudowanie słupów energetycznych, brak dokumentów wskazujących na wydanie pozwolenia na budowę oraz przez cały okres ich posadowienia nie powziął żadnych kroków prawnych mających na celu uporządkowanie stan prawnego związanego z wybudowanymi słupami.

Skarżący wnieśli o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienie powództwa w całości oraz o zasądzenie kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego w postępowaniu przed sądem drugiej instancji, ewentualnie w przypadku uznania braku podstaw do zmiany orzeczenia o jego uchylenie w całości, przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji i pozostawienie temu sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania (k 233 do 240).

W odpowiedzi na apelację strona pozwana wniosła o jej oddalenie i zasądzenie od powodów na swoją rzecz kosztów postępowania odwoławczego, w tym zwrotu kosztów zastępstwa procesowego wg norm przepisanych (k 245 do 248).

Sąd apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja jako bezzasadna podlegała oddaleniu.

Zarzut naruszenia swobodnej oceny dowodów i błąd ustaleń faktycznych to odrębne procesowo i znaczeniowo zarzuty poświęcone naruszeniu prawa procesowego. Zarzuty te mogą łączyć się ze sobą zwłaszcza, gdy apelujący podnosi i wykazuje, że błąd ustalenia jest wynikiem naruszenia zasad oceny dowodów w wyniku pominięcia określonych faktów z dowodów przeprowadzonych w sprawie wpływających bądźż na skutek przyjęcia istnienia faktów bez dostatecznych podstaw dowodowych.

Skarżący w apelacji powołał się jedynie na błąd ustaleń faktycznych, choć powołuje się w treści postawionego zarzutu i jego uzasadnieniu na postępowanie dowodowe przeprowadzone w sprawie i sprzeczne z dowodami ustalenia.

Zaznaczyć wobec tego należy, że błąd ustaleń faktycznych nie może polegać na polemice strony z ustaleniami dokonanymi w sprawie. Skarżący musi wykazać nie tylko jego wystąpienia, ale również wpływ tego błędu na wynik sprawy. O istnieniu wpływu błędu w ustaleniach faktycznych na treść orzeczenia decyduje ocena znaczenia okoliczności, które zostały ustalone przez sąd niezgodnie z przebiegiem zdarzenia, czy zdarzeń na rozstrzygnięcie o istocie sporu zawisłego w sprawie.

Skarżący nie powołują się na konkretne dowody przeprowadzone w sprawie. W apelacji omówione zostały jedynie poglądy judykatury i doktryny bez odwołania się do faktów przedstawionych przez sąd pierwszej instancji, jak i przywołanych w uzasadnieniu zakwestionowanego orzeczenia poglądów prawnych.

Zarzut błędnych ustaleń faktycznych dotyczy tylko jednej okoliczności sprawy i zagadnienia prawnego związanego z oceną dobrej wiary poprzedników prawnych strony pozwanej. W istocie więc odnosi się do prawa materialnego i jego właściwego zastosowania w sprawie, pomimo odrębnego postawienia w apelacji zarzutu naruszenia prawa procesowego i prawa materialnego.

Ustosunkowując się do zarzutu procesowego zgłoszonego w apelacji należy podnieść, że skarżący przedstawiając swoje stanowisko w sprawie pomijają: czas zawarcia aktu notarialnego stanowiącego podstawę ich władztwa nad nieruchomością (k 22 do 23 akt notarialny z dnia 28 lutego 1983 r.), nabycie tej nieruchomości przez sprzedających w trybie ustawy z dnia 26 października 1971 r. o uregulowaniu własności gospodarstw rolnych, oddanie linii elektroenergetyczna WN 110 kV do eksploatacji 1 stycznia 1976 r. i od tego czasu użytkowanie jej bez przerw przez stronę pozwaną (k 64 karata obiektu inwentarzowego), treść decyzji złożonych w sprawie z dnia 25 listopada 2013 r. (GG. (...).25.2013.GO, k 65 do 68 wraz z mapą k 69) i z dnia 24 marca 1986 r. ((...).II. (...), k 70), wreszcie fakty wpływające z protokołów uzgodnienia projektu lokalizacji linii 15V (k 71) i nr 16/88 ze sprawdzenia zgłoszonych do sieci urządzeń elektrycznych wraz z mapą (k 72 do 73). Podkreślić przy tym trzeba, że zeznania świadków: Z. Ł. (k 96), zeznania świadka W. S. (k 96 - 97), K. R. (k 97) potwierdzają fakty wpływające z w/w dokumentów złożonych w sprawie.

Z zestawienia wymienionych dowodów wynika, że linia WN 110 kV istniała na nieruchomości już od około 1967 r. w takim samym zakresie. Dane co do czasu powstania obu linii i ich przebiegu potwierdza również opinia biegłego z zakresu szacunku nieruchomości J. G. (k 121 do 149 i k 161 do 183). Z pisma Archiwum Państwowego w W. z dnia 21

lutego 2017 r. wynika, że znajdujące w nim dokumenty dotyczą linii 110 kV i kV 15 relacji M. - Ż. przebiegających przez nieruchomość M., jednak przy braku bliższych danych i braku wyszczególnienia linii energoelektrycznej relacji M. - Ceramika nie można było ustalić czy znajdujące się w archiwum dokumenty dotyczą działki nr (...) (k 108 do 109).

Omówione dowody pozwalały na ustalenie przez sąd okręgowy przebiegu obu linii, czasu ich wybudowania i rozpoczęcia użytkowania. Przeciwnych (odmiennych) okoliczności powodowie w sprawie nie wykazali.

Poprzednicy prawni powodów nigdy władztwa strony pozwanej w zakresie posadowionych linii energoelektrycznej nie kwestionowali. Nie wnosili również zastrzeżeń do ograniczenia ich prawa własności w zakresie wynikającym z przebiegu linii kV 110.

Powodowie nabyli nieruchomość w określonym zakresie wynikającym z ograniczenia władztwa ich poprzedników prawnych. Nabyli własność dopiero w 1983 r., gdy linia kV 110 była już wybudowana. Do dnia 29 października 2015 roku, tj. wezwania (...) SA z siedzibą w L. do zapłaty na jej rzecz kwoty 100.000 złotych tytułem odszkodowania za bezumowne zajęcie nieruchomości pod linie i słup wysokiego napięcia (k 18) powodowie nie zgłaszali zastrzeżeń, co do posiadania przez stronę pozwaną nieruchomości w zakresie przebiegu obu linii.

Ustalenia faktyczne dokonane w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku opierają się zatem na konkretnych dowodach przeprowadzonych w sprawie. Prawdopodobności tych ustaleń strona skarżąca skutecznie nie zakwestionowała. Przy konstrukcji zarzutów apelacji i ich uzasadnieniu nie można przyjąć by doszło do błędu w ustaleniach faktycznych, co wyklucza jednocześnie wpływ postawionego w apelacji zarzutu naruszenia prawa procesowego na treść wydanego przez sąd pierwszej instancji wyroku.

Ustalenia faktyczne dokonane w uzasadnieniu zakwestionowanego orzeczenia sąd odwoławczy uznał zatem za własne.

Zarówno w nauce, jak i w orzecznictwie dominuje stanowisko, że wydanie decyzji na podstawie: art. 35 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 1958 r. o zasadach i trybie wywłaszczenia nieruchomości, art. 70 ust. 1 ustawy z dnia 29 kwietnia 1985 r. o gospodarce gruntami i wywłaszczeniu nieruchomości ograniczających prawo własności nieruchomości, czy art. 124 ust. 1 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami prowadzi do trwałego ograniczenia prawa własności nieruchomości, gdyż sprawia, że jej właściciel ma obowiązek znoszenia stanu faktycznego ukształtowanego przebiegiem urządzeń przez strefę, w której było lub mogło być wykonywane jego prawo. Wówczas nie wchodzi w grę zasiedzenie służebności przesyłu, gdyż istnieje decyzja kształtująca prawo przedsiębiorstwa przesyłowego (zob. cyt. wcześniej uchwałę Sądu Najwyższego 7 sędziów z dnia 8 kwietnia 2014 r., III CZP 87/13, Biul. SN 2014/4/9, G. Prawna (...), M. Prawn. 2015/14/765, (...), OSNC 2014/7-8/68, Prok. i Pr.-wkł. (...), PS 2015/10/115, R. (...), LEX nr 1444416). Nie wchodzi także w grę możliwość dochodzenia przez właściciela zajętego na ten cel gruntu odszkodowania za korzystania nieruchomości, gdyż uprawnienie do odszkodowania ma charakter administracyjny wynikający z przepisów wywłaszczeniowych i nie może być dochodzone w postępowaniu cywilnym.

W sprawie złożono decyzje administracyjne z dnia 25 listopada 2013 r. (GG. (...).25.2013.GO, k 65 do 68 wraz z mapą k 69) i z dnia 24 marca 1986 r. (...).II. (...), k 70) dotyczące obu linii (w kserokopii). Wątpliwości co do objęcia nimi przedmiotowej nieruchomości wynikają z pisma archiwum państwowego (k 108 do 109).

Podnieść wobec tego należy, że w sytuacji, gdy brak jest dowodów bezpośrednich na wydanie decyzji administracyjnej dającej uprawnienie przedsiębiorstwu przesyłowemu do władztwa nad pasem gruntu przez które przebiega linia energetyczna a istnieją jedynie dokumenty świadczące, że do zajęcia pasa gruntu w związku postawieniem linii energetycznej doszło najprawdopodobniej w wyniku wydania decyzji administracyjnej to dobra wiara przedsiębiorstwa przesyłowego może być przyjęta na podstawie całokształtu wyników postępowania dowodowego przeprowadzonego w sprawie. Przed wprowadzeniem służebności przesyłu do kodeksu cywilnego (art. 305¹ do art. 305⁴ kc) zakłady przesyłowe mogły zasiadywać prawo do korzystania z cudzej działki. Okres występowania na nieruchomości stanu faktycznego odpowiadającego treści służebności przesyłu przed wejściem w życie art. 305¹ do art. 305⁴ kc podlega doliczeniu do czasu posiadania wymaganego do zasiedzenia tej służebności (por. uchwałą Sądu

Najwyższego z dnia 22 maja 2013 r., III CZP 18/13, OSNC 2013/12/139, PS 2016/3/122, R. (...), R. (...), LEX nr 1316046).

Z punktu widzenia prawa postępowania cywilnego dobra wiara w sensie subiektywnym jest faktem. Podlega dowodzeniu w procesie stosowania prawa (art. 227 kpc). Ustawodawca w art. 7 kc wprowadza domniemanie dobrej wiary. Strona, która dąży do osiągnięcia skutku prawnego związanego ze swą dobrą wiarą zwolniona jest od dowodzenia tej okoliczności. Zmianie w związku z domniemaniem z art. 7 kc ulega wyrażona w art. 6 kc zasada rozkładu ciężaru dowodu, co w pełni prawidłowo wskazał sąd pierwszej instancji w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku. Ciężar dowodu okoliczności przeciwnych niż wynikające z domniemania przechodzi na stronę przeczącą (zob. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 kwietnia 1994 r., I CRN 44/94, OSNC 1994, nr 12, poz. 245, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 listopada 2012 r., II CSK 120/12, LEX nr 1267161 i powołane w jego uzasadnieniu orzecznictwo), tj. w niniejszej sprawie na powodów.

Objęcie przez przedsiębiorstwo państwowe cudzej nieruchomości w posiadanie na podstawie art. 35 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 1958 r. o zasadach i trybie wywłaszczania nieruchomości i odpowiednio w dalszych okresach na podstawie art. 70 ust. 1 ustawy z dnia 29 kwietnia 1985 r. o gospodarce gruntami i wywłaszczeniu nieruchomości ograniczających prawo własności nieruchomości oraz art. 124 ust. 1 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami w celu budowy urządzeń przesyłowych uzasadnia przyjęcie dobrej wiary tego przedsiębiorstwa jako posiadacza służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu (art. 292 kc w związku z art. 172 § 1 kc - zob. m.in. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego 7 sędziów z dnia 8 kwietnia 2014 r., III CZP 87/13, LEX nr 1444416, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 grudnia 2008 r., I CSK 171/08, OSNC 2010/1/15, R. (...), LEX nr 490946, postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 29 stycznia 2008 r., IV CSK 432/07, LEX nr 492176).

Omówione dowody zgromadzone w sprawie uzasadniały przyjęcie dobrej wiary strony pozwanej. Powodowie nie wykazali w sprawie okoliczności uzasadniających przyjęcie okoliczności odmiennych od wynikających z domniemania z art. 7 kc i przyjęcia złej wiary tej strony.

Argumentacja apelacji poświęcona zarzutowi naruszenia prawa materialnego przez sąd okręgowy nie zasługiwała więc na uwzględnienie.

Mając powyższe okoliczności na względzie na podstawie art. 385 kpc Sąd Apelacyjny w Łodzi orzekł jak w punkcie 1 sentencji wyroku.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono z mocy art. 98 § 1 i 2 kpc w zw. z art. 108 § 1 kpc i art. 391 § 1 kpc (pkt 2), przy uwzględnieniu stawek wynagrodzenia przewidzianych w § 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2015 r. poz. 615, z późn. zm.).